

Nr 47.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående årligt understöd åt vissa genom misstag under tjänstutövning av distriktsbarnmorska skadade personer; given Stockholms slott den 14 januari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

K. G. Ewerlöf.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler statsrådet Ewerlöf uppkommen fråga om understöd av statsmedel åt vissa genom misstag under tjänstutövning av distriktsbarnmorska skadade personer och anför därvid.

År 1923 råkade en distriktsbarnmorska under tjänstutövning i Virserum, Kalmar län, vid föreskriven indrypning i ögonen på fyra nyfödda barn förväxla salpetersyra och lapislösning, varigenom barnen åsamkades frätskador. De ifrågavarande barnen voro Majken Lisbeth Öhrström, Einis Sibrit Linnéa Lönn, Greta Ingeborg Johansson samt Kurt Helge Vivian Pettersson, samtliga från Virserum. Genom lagakraftvunnet utslag av Göta hovrätt den 15 juli 1926 ålades distriktsbarnmorskan att i skadestånd till barnen utgiva vissa årliga belopp, vilka hon emellertid icke kunnat gälda.

I de likalydande *motionerna I: 62 och II: 108* till 1930 års riksdag hem-

Bihang till riksdagens protokoll 1944. 1 saml. Nr 47.

ställdes, att riksdagen måtte besluta tilldela de ifrågavarande barnen årligt understöd, motsvarande vad som tilldömts dem av vederbörande domstol, eller, därest detta icke kunde vinna riksdagens bifall, det ersättningsbelopp riksdagen i varje särskilt fall kunde finna skäligt.

Riksdagen anförde i sin skrivelse (nr 218) i anledning av motionerna bland annat följande.

De omständigheter, som i förevarande ärende blivit påvisade, innefatta enligt riksdagens mening starka skäl för ett ingripande från det allmännas sida i syfte att mildra verkningarna av den olycka, som drabbat ifrågavarande barn. Riksdagen har dock funnit mindre lämpligt, att detta sker enbart genom beviljande av ett penningunderstöd utan garantier för att de medel, som för ändamålet anvisas, bliva använda på bästa sätt. Ett stöd från det allmännas sida bör i detta fall anordnas på sådant sätt, att det säkert kommer barnen tillgodo i form av en efter vars och ens tillstånd lämpad uppfostran och utbildning, vilken sätter dem i stånd att i möjligaste mån själva reda sig i livet. Ej heller har det synts riksdagen riktigt att, såsom vid bifall till motionerna skulle bliva fallet, staten ensam skulle påtaga sig att utgiva skadeståndsbelopp, vilka ådömts en i statens tjänst icke anställd befattningshavare. Såsom en rimlig fordran synes böra uppställas, att de kommunala myndigheterna och i första hand landstinget, som varit huvudman för ifrågavarande distriktsbarnmorska, härvidlag lämna sin medverkan.

Med utgångspunkt från vad nu anförts och i anslutning till vad statskontoret i avgivet utlåtande ifrågasatt anser sig riksdagen böra anhålla, att genom Kungl. Maj:ts försorg åvägabringas en utredning i samverkan mellan vederbörande familjer, landstinget och primärkommunen, pensionsstyrelsen samt representanter för blindundervisningen rörande de åtgärder, vilka lämpligen böra vidtagas för barnens uppfostran och utbildning samt i fråga om de bidrag från det allmännas sida, vilka kunna påkallas för möjliggörande av dessa åtgärder. Denna utredning torde böra bedrivas på sådant sätt, att landstinget kan, såvitt möjligt, taga ställning till frågan redan innevarande år. Förslag i ämnet torde därefter böra framläggas för riksdagen.

Med hänsyn till den avsevärda tid, som förflutit efter det ifrågavarande olyckor inträffade, och till de ekonomiska uppoffringar, som barnens målsmän fått vidkännas, har det synts riksdagen skäligt att vederbörande, i avvakten på den ovannämnda utredningen, tillerkännas något understöd i form av gratifikationer. Dessa har riksdagen ansett böra bestämmas till 1,000 kronor för vardera av Majken Lisbeth Öhrström och Kurt Helge Vivian Pettersson samt till 500 kronor för vardera av Einis Sibrit Linnéa Lönn och Greta Ingeborg Johansson. Beloppen böra utgå av statsmedel samt bestridas från allmänna indragningsstaten.

På grund av det anförda anhöll riksdagen, i anledning av ifrågavarande motioner, att Kungl. Maj:t måtte på sätt angivits verkställa utredning rörande de åtgärder, som lämpligen borde vidtagas för ifrågavarande barns uppfostran och utbildning, samt angående de bidrag från det allmännas sida, vilka kunde erfordras för möjliggörande av dylika åtgärder. Vidare anmälde riksdagen, att den medgivit, att barnen finge från allmänna indragningsstaten tillerkännas gratifikationer med de i det föregående angivna beloppen.

Genom beslut den 23 maj 1930 medgav *Kungl. Maj:t*, att barnen finge tillerkännas gratifikationer med i riksdagsskrivelsen angivna belopp samt anbefallde länsstyrelsen i Kalmar län att, efter samråd med barnens närmaste anhöriga, de kommunala myndigheterna i Virserums socken, Kalmar läns norra landstings förvaltningsutskott, pensionsstyrelsen och representanter för blindundervisningen samt med beaktande av vad riksdagen anfört verkställa den av riksdagen begärda utredningen ävensom att, efter det dylik prövning ägt rum, snarast till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de åtgärder från statens sida, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan länsstyrelsen inkommit med den begärda utredningen och utlåtanden i ärendet avgivits av medicinalstyrelsen och statskontoret, förklarade *Kungl. Maj:t* genom beslut den 9 december 1932, att — därest från Kalmar läns norra landsting till pensionsstyrelsen avgäves skriftlig förbindelse att i förekommande fall bestrida den del av kostnaderna för undervisning i blindskola av barnen, vilken icke enligt gällande bestämmelser åvilade statsverket — utgifterna för erforderlig läkarundersökning och läkarvård åt barnen i anledning av ifrågavarande skador skulle, i den mån dessa utgifter funnes icke lämpligen kunna bestridas med till pensionsstyrelsens förfogande stående medel för åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet, ersättas från under femte huvudtiteln uppfört reservationsanslag till extra utgifter.

Kungl. Maj:t anbefallde därjämte pensionsstyrelsen att, efter det barnen avslutat sin skolgång, verkställa undersökning angående deras dåvarande arbetsförmåga samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med den framställning angående ytterligare ersättning av statsmedel, vartill styrelsen funne den verkställda undersökningen ävensom förhållandena i övrigt föranleda.

Med anledning av Kungl. Maj:ts sistberörda beslut har *pensionsstyrelsen* i skrivelse den 8 december 1942 gjort framställning i fråga om ytterligare ersättning åt de skadade barnen och därvid anfört huvudsakligen följande. Av barnen åtnjöte Kurt Pettersson, som vore fullständigt blind, alltså undervisning vid institutet och förskolan för blindas i Tomtebodas och skulle troligen icke utskrivas från skolan förrän i juni 1943. Pensionsstyrelsen hade för avsikt att därefter upptaga frågan om ytterligare ersättning av statsmedel åt honom. Beträffande Einis Lönn meddelade pensionsstyrelsen, att hennes synförmåga knappast kunde anses vara nedsatt och att hon numera hade anställning som hembiträde. Majken Öhrström vore helt blind på vänstra ögat, och på högra ögat uppginge synförmågan till knappt 0.4. Medicinalstyrelsen hade i yttrande den 18 juli 1942 till pensionsstyrelsen uttalat, att hennes arbetsförmåga på grund av skadan vore nedsatt med minst 66 procent och att hon vore att anse såsom invalid i folkpensioneringslagens mening. Majken Öhrström, som under åren 1932—1935 undervisats vid förskolan för blindas i Växjö, hade vid slutet av läsåret 1937/38 erhållit avgångsbetyg från sjukklassig folkskola med goda vitsord, varefter hon genomgått ettårig fortsättningsskola. Efter avslutad skolgång hade hon vistats i föräldrahemmet, där hon hjälpt modern med de sysslor, vari hon kunnat deltaga. Något inkomst-

bringande arbete hade hon icke kunnat erhålla. Pensionsstyrelsen hade genom beslut den 5 december 1942 funnit Majken Öhrström vara berättigad till invalidunderstöd, som utginge med, förutom dyrtidstillägg, 250 kronor om året. Greta Johansson hade normal synförmåga på vänstra ögat, medan högra ögat vore övertäckt av en protes. Hon hade efter år 1938 slutad skolgång visats i hemmet och ej haft annan sysselsättning än att tillse modern, som vore klen. Själv ansåge Greta Johansson sig äga normal arbetsförmåga. För läkarundersökning och läkarvård hade pensionsstyrelsen tillerkänt henne ersättning med sammanlagt 296 kronor.

Pensionsstyrelsen har hemställt, att årlig ersättning av statsmedel måtte tillerkännas Majken Öhrström och Greta Johansson med 900 respektive 360 kronor, varvid pensionsstyrelsen i fråga om storleken av ersättningsbeloppen anfört bland annat följande.

Sedan pensionsstyrelsen anhållit om utlåtande från riksförsäkringsanstalten angående den årliga ersättning, som jämlikt grunderna för beräkning av livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen skäligen borde tillerkännas Majken Öhrström och Greta Johansson, har anstalten i skrivelse den 11 november 1942 uttalat, att vid tillämpning av olycksfallsförsäkringslagen nämnda personer skulle varit berättigade till livräntor, Majken Öhrström efter en nedsättning av arbetsförmågan med $66\frac{2}{3}$ procent och en årlig arbetsförtjänst av 1,350 kronor eller sålunda med 600 kronor för år, samt Greta Johansson efter en nedsättning av arbetsförmågan med 25 procent och en årlig arbetsförtjänst av 1,350 kronor eller sålunda med 225 kronor för år. Därjämte skulle Greta Johansson erhållit tillägg till livräntan med belopp, svarande mot den sannolika årliga kostnaden för förnyelse av emaljögå, vilket tillägg skulle beräknats till 26 kronor för år. Vid beräkningen av livräntebeloppen har den nyssnämnda arbetsförtjänsten jämlikt 6 § 2 a) olycksfallsförsäkringslagen nedsatts med $\frac{2}{3}$. Å livränta till livräntetagare, vars invaliditetsgrad uppgår till eller överstiger 30 procent, utgår för närvarande dyrtidstillägg med 15 procent av livräntans belopp. Vid bedömningen av frågan, huruvida ytterligare ersättning av statsmedel skall utgå till Majken Öhrström, Einis Lönn och Greta Johansson utöver dem förut tillerkända gratifikation, har pensionsstyrelsen, enligt de direktiv som meddelats i kungl. brevet av den 9 december 1932, i huvudsak att utgå från den verkställda utredningen av deras arbetsförmåga.

Då Einis Lönn synes vara helt arbetsför, torde skäl ej föreligga att tillerkänna henne ytterligare ersättning av statsmedel.

Med hänsyn till Greta Johanssons egen uppgift om sin arbetsförmåga torde någon tvekan kunna råda, huruvida ytterligare ersättning av statsmedel bör tillerkännas henne. På grund av de i ärendet föreliggande särskilda omständigheterna synes det emellertid pensionsstyrelsen skäligt att så sker.

Utgår man från en nedsättning i arbetsförmågan av resp. $66\frac{2}{3}$ och 25 procent samt från en arbetsförtjänst av 1,350 kronor, skulle de årliga ersättningsbeloppen utgöra för Majken Öhrström 900 kronor och för Greta Johansson i runt tal 360 kronor, protestillägg inräknat. Med hänsyn till att Majken Öhrströms synskärpa å ena ögat, med glas, i allt fall uppgår till nära $\frac{4}{10}$ och till vad övrigt i ärendet förekommit synas de nämnda beloppen godtagbara; och hemställer pensionsstyrelsen, att Majken Öhrström och Greta Johansson tillerkännas desamma av statsmedel.

Vid sin prövning av ersättningsbeloppen har pensionsstyrelsen icke tagit hänsyn till den försämring i penningvärdet som nu rådande kristid medfört.

Tillerkännes Majken Öhrström ett belopp av 900 kronor, torde hon bliva utesluten från rätt till invalidunderstöd och det henne genom pensionsstyrelsens beslut den 5 december 1942 beviljade understödet komma att indragas.

Statskontoret har i ett den 2 februari 1943 avgivet utlåtande i ärendet anfört följande.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter och då bankoutskottet vid 1930 års riksdag (se utlåtande nr 35) uttalat sig för ett ingripande från det allmännas sida för att lindra verkningarna av den olycka, som drabbat i ärendet avsedda barn, har statskontoret icke något att erinra mot att Majken Öhrström, som är blind å vänster öga och vars synförmåga å höger öga uppgår till knappt 0.4, beviljas ett årligt understöd av statsmedel. Vad åter angår Greta Johansson, vilken har normal synförmåga å vänster öga men vars högra öga är ersatt av en protes, har i ärendet anförts, att hon enligt egen uppgift anser sig äga normal arbetsförmåga. I likhet med pensionsstyrelsen finner statskontoret det på denna grund tveksamt, huruvida dylikt understöd skäligen bör utgå till henne. Emellertid vill ämbetsverket med hänsyn till att enligt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete en sådan invaliditet skulle berättigat vederbörande till viss livränta, icke motsätta sig, att understöd beviljas jämväl i detta fall.

Beträffande de ifrågasatta understödens storlek har riksförsäkringsanstalten i skrivelse till pensionsstyrelsen uttalat, att vid tillämpning av olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser ifrågavarande personer skulle varit berättigade till livräntor, Majken Öhrström med 600 kronor för år samt Greta Johansson med 225 kronor för år jämte årligt tillägg av 26 kronor för förnyelse av emaljöga. Därtill skulle för Öhrströms del kommit dyrtidstillägg med för närvarande 15 procent. Pensionsstyrelsen har emellertid utan särskild motivering föreslagit understödens bestämmande till betydligt högre belopp. Enligt statskontorets mening lär i förevarande fall skäl saknas för ett frångående av de belopp, som skulle ifrågakomma vid en tillämpning av olycksfallsförsäkringslagen, varför understöden icke torde böra överstiga förenämnda belopp, 600 kronor respektive 250 kronor för år, jämte rätt till dyrtidstillägg efter samma grunder, som gälla för livräntetagare enligt olycksfallsförsäkringslagen.

För beviljande av ifrågavarande understöd lär riksdagens medverkan vara erforderlig.

Genom beslut den 21 maj 1943 har Kungl. Maj:t — i avbidan på slutlig prövning av frågan om ytterligare ersättning av statsmedel till omförmälda barn — såsom gratifikation tillerkänt Greta Ingeborg Johansson ett belopp av 360 kronor samt Majken Lisbeth Öhrström ett belopp av 900 kronor, att med lika fördelning bestridas från femte och sjunde huvudtitlarnas reservationsanslag till extra utgifter.

I skrivelse den 10 december 1943 har *pensionsstyrelsen* sedermera gjort framställning i fråga om ersättning åt den vid samma olyckstillfälle skadade Kurt Helge Vivian Pettersson och därvid uttalat sig för att ersättningen åt honom, med tillämpning av de i pensionsstyrelsens skrivelse den 8 december 1942 tillämpade grunderna för bestämmande av ersättning åt Öhrström och Johansson och med hänsyn till den ringa arbetsinkomst han syntes kunna för-

skaffa sig, bestämdes till 1 800 kronor årligen. Då emellertid till Pettersson av statsmedel utgår jämväl blindhetsersättning, har pensionsstyrelsen ifrågasatt, om icke ersättningen borde utgå med något minskat belopp.

Under mars 1943 ingav Pettersson ansökning om blindhetsersättning. Enligt ett vid ansökningen fogat läkarintyg saknade Pettersson å högra ögat helt synförmåga och å vänstra ögat ledsyn. Pensionsstyrelsen förklarade den 20 maj 1943 Pettersson vara berättigad till blindhetsersättning från och med den 1 juni 1943 med ett belopp av 500 kronor om året jämte dyrtidstillägg, som under innevarande budgetår utgår med 208 kronor.

Rektorn vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas har meddelat bland annat följande. Pettersson hade inskrivits i förskolan för blindas den 28 juli 1932 och utskrivits från institutet den 30 juni 1943. Genom barnmorskans förvållande vore han fullständigt blind med tämligen vanställda ögon. Under sin vistelse vid förskolan och institutet under en tid av elva år hade han inhämtat folkskolans kunskapsmått samt erhållit utbildning i musik och pianostämning. På den korta tid, som förflutit sedan han utskrivits från institutet, hade han naturligt nog ej kunnat skaffa sig någon nämnvärd inkomst, och som allmänt omdöme kunde sägas, att hans framtida utkomst-möjligheter vore små. I sin oförvållade sorgliga belägenhet vore Pettersson i stort behov av stöd från det allmännas sida.

Ordföranden i pensionsnämnden i Virserums sockens pensionsdistrikt har meddelat, att Petterssons hälsotillstånd vore gott och hans arbetsförmåga god. Hans sysselsatte sig med pianostämning och övning i pianospelning. Sedan han avslutat sin utbildning vid förenämnda institut, hade han genom pianostämning förtjänat 238 kronor. Till vilket belopp den årliga inkomsten skäligen borde kunna uppskattas, bleve ju beroende av i vilken utsträckning arbetstillfällen komme att stå till buds på det område, som lämpade sig för Pettersson. Han erhöle sin försörjning genom blindhetsersättning och egen arbetsförtjänst samt i övrigt genom föräldrarnas hjälp i hemmet.

Sedan pensionsstyrelsen anhållit om utlåtande från riksförsäkringsanstalten angående den årliga ersättning, som jämlikt grunderna för beräkning av livränta vid invaliditet enligt olycksfallsförsäkringslagen skäligen borde tillerkännas Pettersson, har anstalten i skrivelse den 30 november 1943 uttalat, att Pettersson jämlikt grunderna för beräkning av invaliditet enligt olycksfallsförsäkringslagen skäligen borde anses vara berättigad till livränta efter förlust av arbetsförmågan och en årlig arbetsförtjänst av 1 800 kronor eller sålunda med 1 200 kronor för år räknat. Vid beräkningen av livräntebeloppet har den nyssnämnda arbetsförtjänsten jämlikt 6 § 2 a) olycksfallsförsäkringslagen nedsatts till två tredjedelar. Å livränta till livräntetagare, vars invaliditetsgrad uppgår till eller överstiger 30 %, utgår för närvarande dyrtidstillägg med 15 % av livräntans belopp. För tiden 1 januari 1944—31 december 1945 utgår dyrtidstillägget med 20 %.

Pensionsstyrelsen har vidare införskaffat uppgifter rörande Petterssons faders inkomst- och förmögenhetsförhållanden, varav framgår, att denne, som är gift och har 9 barn, varav 7 minderåriga, åren 1940—1943 blivit taxerad till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt till belopp, växlande mellan omkring 2 200 och 3 300 kronor.

Statskontoret har över pensionsstyrelsens ifrågavarande framställning avgivit utlåtande den 21 december 1943 och därvid tillstyrkt utverkande av

ett årligt understöd åt Pettersson till belopp av 1 200 kronor jämte rätt till dyrtidstillägg enligt samma grunder som gälla för livräntetagare enligt olycksfallsförsäkringslagen. Ämbetsverket har därvid beträffande storleken av det ifrågasatta understödet anfört följande.

I likhet med vad statskontoret uttalat i sitt utlåtande den 2 februari 1943 angående understöd av statsmedel åt Majken Öhrström och Greta Johansson anser ämbetsverket icke heller i nu förevarande fall skäl föreligga för ett frångående av det belopp, som skulle ifrågakomma vid en tillämpning av olycksfallsförsäkringslagen eller alltså 1 200 kronor för år. Enligt 11 § 3 stycket nämnda lag må å livränta, som utgår enligt denna lag, avdrag icke ske för ersättning enligt förordningen om blindhetsersättning. I betraktande härav lär, då det av ämbetsverket förordade understödsbeloppet beräknats enligt grunderna i nu omförmälda lag, någon reduktion av beloppet icke böra ske med hänsyn till Pettersson beviljad blindhetsersättning.

De av pensionsstyrelsen framlagda förslagen om årlig ersättning åt de nu ifrågakomna, genom misstag under tjänstutövning skadade personerna innebära ett fullföljande av de åtgärder, som vid 1930 års riksdag ansågos böra vidtagas för att mildra verkningarna av den olycka, som drabbat dem. Med hänsyn härtill anser jag mig böra tillstyrka, att Majken Lisbeth Öhrström, Greta Ingeborg Johansson och Kurt Helge Vivian Pettersson erhålla årliga understöd. Även om vissa skäl kunna åberopas för att en del av kostnaderna för understöden borde bestridas av kommunala medel, vill jag likväl förorda, att understöden få utgå helt av statsmedel. I fråga om storleken av understöden skilja sig pensionsstyrelsens och statskontorets förslag däri, att enligt det förra en jämkning skett i den beräknade arbetsförtjänsten allenast med hänsyn till nedsättningen i arbetsförmågan, under det att statskontoret även räknat med den minskning i arbetsförtjänsten till två tredjedelar, som enligt olycksfallsförsäkringslagen sker vid bestämmande av livränta. Å andra sidan har statskontoret med sin utgångspunkt ansett, att å livräntebeloppen böra utgå dyrtidstillägg efter samma grunder, som gälla för livräntetagare enligt nämnda lag. Med hänsyn till de föreliggande omständigheterna får jag föreslå, att understöden åt Öhrström och Johansson bestämmas till av pensionsstyrelsen föreslagna 900 respektive 360 kronor för år, i sistnämnda belopp jämväl inräknat ersättning för proteskostnader. Understödet åt Pettersson synes mig skäligen böra fastställas till 1 500 kronor för år. Å nämnda understödsbelopp, som torde böra bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m., böra icke utgå några tilläggförmåner.

*Före-
draganden.*

Beträffande frågan från vilken tidpunkt understöden böra utgå hava myndigheterna icke framlagt något förslag. Med hänsyn till de av Kungl. Maj:ts beviljade gratifikationerna åt Öhrström och Johansson vill jag förorda, att understöden åt dem bestämmas att utgå räknat från och med den 1 januari 1944. Understödet åt Pettersson synes böra utgå från och med dagen näst efter den, varunder han utskrivits från institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan, eller räknat från och med den 1 juli 1943.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att var och en av Majken Lisbeth Öhrström, Greta Ingeborg Johansson och Kurt Helge Vivian Pettersson må, Öhrström och Johansson räknat från och med den 1 januari 1944 samt Pettersson räknat från och med den 1 juli 1943, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära årligt understöd, Öhrström till belopp av 900 kronor, Johansson till belopp av 360 kronor och Pettersson till belopp av 1 500 kronor, å vilka belopp dyrtidstillägg icke må utgå.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Renlund.